

בימי ה"גאות הפלפלית"

בכל ההסברות וההשערות, שתכליתן להכשיר פעולות מעין זו, לא תמצאו אף נימוק אחד, שמחייב את הופעתו הקרובה של המשבר הכלכלי. ברור הוא, שכל זמן, שיעלו לארץ-ישראל אנשים וכספים, תמצא הארץ במזל של גאות כלכלית. ברור הוא מתוך כך, שלא בשאלת המשבר צריכים אנו לטפל עכשיו, אלא בשאלת-העליה ובפרובלימה המדינית. אין זאת אומרת, אף-על-פי-כן, שהופעה קרובה של המשבר אינה אפשרית. התנודות של המשק העולמי הן מורכבות כל-כך, עד שאנו מבינים אותן על-פי רוב רק לאחר התרחשותן. שום אדם אינו יכול להוכיח כיום בכירור, מה יגרום למשבר בשוק של תפוחי-זהוב, ואימתי יתארע משבר זה. שום אדם אינו יכול להבטיח, שמאורע זה הוא מן הנמנעות. אבל שטות, שאין לה כפרה, תהא זו, אם נפסיק מפני-כן בנטיעתם של תפוחי-זהוב. טבעי והגיוני הוא להשמר מפני מחלות, אבל כשאדם בריא בגופו מלא דאגה בלתי-פוסקת מפני מחלות מסוכנות, הריהו מעיד בזה על ליקוי נפשי חמור.

אומה, שקבלה על עצמה תפקידי כבוש והתישבות מדיניים, שאפשר, אין להם דוגמה לקשי בהיסטוריה כולה, ואומה זו אחווה אף בזמן של שפע כלכלי בבולמוס הדאגה ללחם בלבד, היא אומה חולה מאד במובן הלאומי. זוהי תופעה ספייציפית לאומת-התגרנים הגלותית, והו אחד מן הגילויים מרובי-הצורה להשתלטותו של הרגש הפרטי על הלאומי. כשם שהמשבר של שנת 1927 גרם להשפוכת קיתון של גידופי-דופי על ארץ-ישראל והציוניות, כך גורמת

פרובלימות הקשורות בישבנות המוגנית, פרובלימות אגראריות ומדיניות מקיפות, אינן מעסיקות את הישוב היהודי בארץ-ישראל בימי "הגאות הכלכלית" שלו. לעומת זה מנסרת בלא הפסק השאלה, עד כמה אורב המשבר ל"פרוספריטי" שלנו. מתוך הסתמכות עקשנית על נסיונות-עבר דלים, בלא לציין שום דבר ברור, יש מתנבאים להתפרצותו של משבר בעתיד הקרוב, לחוסר עבודה, לדכאון פינאנסי. בקיצור: הדאגה היחידה, שמסדרת את המוחות, היא דאגה כלכלית טהורה, דאגה טבעית מאד למי שחווה בכלכלה את חזות-הכל.

ההיסטוריון הבא, ודאי, יקשה לו להבין, מפני-מה היו מטפלים בישוב זה אף בזמן של רדיפה אחר ידים עובדות ב"קרן לחוסר-עבודה", ומצליחים לברוא אטמוספירה מסביב לה, הרבה יותר מבשאלות מדיניות אקטואליות, כשאלת המועצה המחוקקת או הטרור. מה שנוגע ל"קרן חוסר-העבודה", רוצים אנו להעיר, דרך אגב, שהוא בלא ספק רעיון נאה, אבל בתנאי - שקרן זו לא תבכר הסתדרות-טועלים אחת על השניה, ובתנאי שלא תשמש לשביתות מעמדיות ולהשבתות מלאכו-תיות, מתוך הנחה, שגם השובת הוא מחוסר-עבודה. אכן, חושבים אנו, שקרן זו תצליח לתמוך בשביתות הרבה יותר משתצליח לפתור את שאלת חוסר-העבודה, כלומר, את שאלת הרעב של אלפים. שטות היא להתימר בבגרות צבורית על-ידי מה שמנחשים את בואו של המשבר (מי אינו יכול לנחש זאת ז) ומקדמים בנשק כזה את פניו.

ה"פרוספקטיבי" של 1933 לתרועות-ההילה כלפי ארץ זו וכלפי התנועה הציונית. רעיון השחרור המדיני וההצלה הלאומית נערך על-ידי עם. שהוא אָכול תולעת-החמרנות, בקנה-המדה הכלכלי הרופף והמשתנה. אבל עמים בריאים הם, קודם כל, עמים מדיניים. לא רק במצב של קולוניזאציה חיצונית, לא רק בתקופה, שארצם שרויה בה בגאות כלכלית, משתדלים הם להרחיב ולבסס את עמדותיהם המדיניות; אף בתקופה של אסון כללי מתרכזים הם מסביב לרעיון המדיני. כשנתבונן בתגובה הלאומית של האנגלים והגרמנים של ימינו על המשבר הכלכלי ובתגובה שלנו בשנת 1927, נבין את כל עומק אסוננו הלאומי, נבין, מפני-מה, בגויים לא נתחשב."

לא מן הבחינה הכלכלית, אלא מן הבחינה המדינית מעוררת בנו ההתישבות של עכשיו דאגות חמורות. היא צורך, כנראה, לחזור על הדברים הבאים אלף פעמים ואחת עד שיבינו, לאיזה תחום של סכנות נכנסת הציוניות על-ידי התישבות בלתי-מדינית. המדובר כאן אינו על תנאים מדיניים חיצוניים בתור יסוד להתישבות. רוצים אנו להניח, שתביעת תנאים מדיניים מתאימים להתישבות כבר נעשתה, "נכס-ברזל" של המחשבה הציונית הצבורית. צריך להיות דלי-מחשבה במדה מְבהלת כדי שלא להבין אף כיום, שחוקי-עליה או חוקי-מכס מיוחדים, ולפיכך גם מועצה מחוקקת, יש בכוחם להכות מכה נצחית את הכבושים הכלכליים וההתישבותיים שלנו. כוונתנו כאן לא למדיניות בתור יסוד להתישבות, אלא להתישבות בעלת כוון מדיני. מדיניות זו אינה תלויה בהחלט בגורמים חיצוניים. היא תלויה בגורם פנימי אחד

בלבד: בחיזיונותו של הרעיון המדיני. מתנגדי הציוניות המדינית טוענים שמכיון שהשפעה על הגורמים הממשיים בפוליטיקה העולמית אינה תלויה בנו בהחלט, מוכרחים אנו להסתפק בניצולם של הגורמים, שהם תלויים בנו, כלומר, ב"עבודה מעשית" עצמית בלתי-פוסקת בגבולם של התנאים החיצוניים. אולם גם ה"גורמים, שהם תלויים בנו", נהפכים, מחוסר חוש מדיני, למקומות-תורפה מחוללי סכנות. כדי לעמוד על כל ערכה של טענה זו די להעיק עין על תנועת-העדר הבלתי-מאורגנת של ההתישבות הציונית. אם התישבות המונית מהירה של מאות אלפים בבת אחת זקוקה בלא ספק לאירגון מופתי, הרי התישבות אטית-ביחס של עשרות-אלפים אחדות לשנה מצרכת טפול מרובה עוד יותר. זו האחרונה חסרה את המעלה העיקרית, שיש להתישבות מן המין הראשון: את כבוש-החֶתֶף, והיא נמצאת במצב של התקפה ממושכת הכרוכה בסכנות בלתי-צפויות מראש. לפיכך חייבת היא לדקדק היטב בבחירת העמדות שלה, שמתפקידן יהא לשמש במשך זמן מרובה כעמדות-משען בטוחות ומוצקות.

ההתישבות הציונית במשך כל חמשים שנות-קיומה היא סמל להתישבות בלתי-מאורגנת, סמל לתנועה מחוסרת הנהגה ויד מכוונת. האופי הכללי של התישבות זו ניתן להסתמן במלה אחת: פִּיזוֹר. שתי-שלוש נקודות בודדות על הגבול הצפוני; רצועות-אדמה אחדות מצפון לצפת; גררי-קרקע בודדים בסביבות ירושלים; כברות-ארץ אחדות מנותקות זו מזו בשפלת-הדרום; המושבות של הגליל התחתון, כמושבות של השרון הצפוני, קרועות זו מזו על-ידי

שטח-קרקע זרים וגדולים-ביחס. ומאחדות במדת-מה מבחינה קרקעית הן רק המושבות של שני הגושים: העמק והקשת של השרון הדרומי.

וההתיישבות העירונית נגועה באותו ליקוי של ההתיישבות הכפרית. ירושלים החדשה אינה למעשה אלא שורה של שכונות מפורזות ומבודדות, מחוסרות תכנית מאחדת אף לעתיד. בדרך זו הלכה גם חיפה, שמתאמצת כיום מתוך התלבטות קשה לתקן את המעוות של העבר. בדרך זו ניסתה ללכת אף טבריה, אלא שמפני קטנותה לא הספיקה הרבה. ההבדל בין אלו ובין תל-אביב, שנתגלתה בה יד מרכזת, בולט.

ברור הוא, שלא מטעמים מדיניים מכוונים נוצר הפיזור הקרקעי והעירוני, אלא מפני העדרה המוחלט של השפעה מכוונת מצדה של הנהלה מדינית. ואף-על-פי-כן יש לו, לפיזור, טוענים לזכותו, כאלו היה בו משום ראית-הנולד.

הטענה העיקרית של הללו היא, שעל-ידי הפיזור מתפשטת ההשפעה היהודית בכל הארץ ונעשית מורגשת בכל מקום. אולם מה פירושה של השפעה זו לגבי הציוניות? היהודים מפורזים הם בעולם כולו והשפעתם, אמנם, מורגשת היא בכל מקום, וכלום יש להם מפני-כן תוקף מדיני? חסידי „המרכז הרוחני“, וההתיישבות היהודית מגדות-הפרת עד גדות-הנילוס, רצוי להם הפיזור. אנו, שמסתפקים בגבולותיה ההיסטוריים של ארץ-ישראל משתי גדות-הירדן, לא לפיזור אנו צריכים, אלא לרכוז.

כי שתי השאלות העיקריות המוטלות על הקולוניזאציה היהודית, השאלה הקרקעית

ושאלת-ההגנה, נעשות על-ידי הפיזור חמורות לאין שיעור. מחירי-הקרקעות בשטחים המפרידים בין המושבות היהודיות עולים עד למדה מוגזמת; ובאיוז מדה עלולות להפגע על-ידי פרעות לא רק המושבות המבודדות, אלא אף השכונות העירוניות הבדלות, הוכיחה באופן בולט שנת 1929.

אלה הם שני טעמים מספיקים כדי להכריע את הכף לצד הרכוז. אולם הטעם השלישי חשוב הרבה יותר. אף לרגע אחד אסור לנו להתעלם מן העובדה המכרעת, שאנו נמצאים כאן במצב-מלחמה מתמיד. מצב זה מתבטא פעם בפעם בהתקפות גלויות, המוניות ופרטיזאניות. אבל עלינו להתכונן בלא הפסק ליום יבוא. במקרה של תבערת מלחמה עולמית, במקרה שאנגליה תהא צריכה להסיע את צבאותיה מארץ-ישראל או לרכוז בנקודה אחת בארץ, נעמוד כאן פנים אל פנים מול תאות-ההרס הבלתי-מרוסנת של מיליון אויבים שטופי-הסתה. מה שנעשה בחברון בשנת 1929 אינו אלא דוגמה קטנה ממחזות-הבלהות, שאירעו למרוניטים בלבנון ולארמנים באסיה הקטנה. צריכים אנו לזכור, שאנו נמצאים לא רק במזרח, אלא אף באחד מן הקוים המסוכנים ביותר בהיסטוריה של העתיד הקרוב, קו מסוכן לא פחות מקו מוקדן – חארבין או מקו דאנציג – פוזה. אנו צריכים להיות מוכנים בכל יום, אולם מצבנו הנוכחי רק מאיים במפלה.

והרי בארץ-ישראל זו שלנו ניסו היוונים לסדר קולוניזאציה יוונית בתקופת הבית השני – ונהגו באופן אחר לגמרו. טבעי ומובן הוא, שה„דיקאפוליס“ (עשר הערים היווניות שבארץ-ישראל) החזיקו מעמד בסיועו

של השלטון היווני-הטורקי ואחר-כך – בסיועו של השלטון הרומי, כמו שכל קולוניזאציה מוכרחת להסתמך על כח של שלטון מן החוץ. אבל כיצד יש לבאר את העובדה, שה„דיקאפוליס“ לא נשמדו גם באש של המרד היהודי הגדול, אם לא בעמדה המצוינת של הערים היווניות ובתכנית-הבנין המכוונת שלהן? – אכן, היוונים של אז היה בהם חוש מדיני הרבה יותר מִפְּיִהוּדִים של זמננו. כמו שאף היהודים של אז לא היו עם-בטן רודף אחר כלכלה בלבד, אלא חיילי מלכות-בית-חשמונאי, יוצרי ארץ-ישראל הגדולה, שהחרידו במשך מאה שנה את הגדולה שבממלכות-העולם, שראו לא פעם את עורף הלגינות של פומפיוס, ווארוס, טיטוס, סיוירוס...

כדאי להזכיר גם את הגימוק הרביעי, גימוק כלכלי ומדיני כאחד, שמוכיח את חשיבותו של הרכוז מבחינה אחרת: מחזור-הכספים בת-אביב טובב ונשאר בידים יהודיות במדה מרובה לאין שיעור מבירושלים וחיפה. החשיבות שיש לדבר זה, לא רק מבחינת ההתפתחות העירונית, אלא אף משאר הבחינות, אינה צריכה לביאורים יתרים.

תפקידה של ההתישבות היהודית ברגע זה הריהו, איפוא, רכוז. אין טעם לקנות שטחי-קרקע קטנים במקומות מרוחקים כל זמן שלא לסתמנו את הפְּרָצוֹת המרובות. על הטענה, שכבושן של פרצות אלו נתקל בקשי גדול יותר, אין להשיב אלא שאותו קשי יהא אף במקומות אחרים. הכרח הוא להתגבר על הקשי – ויהי מה. אולם ביחד עם זה אין להסיק מכאן, שתפקידנו להתרכז בפינה אחת בארץ. להפך. אף אם יהיו לנו בת-אביב

חצי-מיליון יהודים, עדיין לא תהא ארץ-ישראל שלנו צריכים אנו להניע את כחות-העליה באופן, שלא יתרכזו בפינה אחת. תפקידנו הנוכחי הוא להפוך את העמדות של סכנה לעמדות של כח. יודעים אנו להעריך מה נתנה לנו נקודה בודדת כתל-חי. אבל הכרח הוא לנו להפוך את תל-חי לתל-עזו, כמו שאף את ירושלים המפוררת יש הכרח לאחד לעיר חדשה, בלא להסתלק מן הישנה, וכמו שאַת הנקודות החקלאיות הבודדות שמסביב לה צריכים אנו להפוך ל„הינטרלאנד“ הררי עצום ומלוכד, שיכול להתפרנס על ירושלים זו על-ידי תוצרת גינת-הירק, הרפת והלול. כי רק בגיוונם של ענפי המשק היהודי, ולא בקרנות לחוסר-עבודה, נוכל להפחית אף את סכנת-המשבר. אולם לשם כך צריכים אנו להנהלה מדינית, שתכוון את הבנין העירוני ואת ההתישבות הכפרית, שתהא לה שליטה על זרם האנשים וההון ושיהא לה מוסד אגרארי מותאם לצרכיה של האיניציאטיבה הפרטית. ארבע מיליון לירות הושקעו בארץ-ישראל בשנת 1932 בלבד! אילו נתחלקו כספים אלו בתבונה, היו מגיות-העתיד שלנו עולות מהר.

רכוז! זו צריכה, איפוא, להיות הסיסמה של הביצור העירוני, של האיחוד הקרקעי, של יצירת מרכזי-כח בכל חלקי הארץ. עם בלתי מרוכז – אמר רוטו – הריהו דומה לאבק-שרפה המפוזר על פני האדמה, שמתלקח ניצוץ אחר ניצוץ, בלא שיהווה לעולם את פעולת-הכח הדרושה. אכן, רק עם מרוכז בלבד יש לו כח דינאמי באמת.

ב. נתניהו